

Politike i društvo spektakla - analiza studija slučaja u Hrvatskoj

Lucić, Sunčana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:774559>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MEDIJSKA KULTURA

SUNČANA LOVRIĆ

**POLITIKE I DRUŠTVO SPEKTAKLA- ANALIZA
STUDIJA SLUČAJA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

Izv. prof. dr. sc. Ivica Šola

Osijek, 2021

SAŽETAK

Predmet ovog teorijsko-empirijskog rada je politika i društvo spektakla. U prvom dijelu ovoga rada obrađuje se teorijski dio. Temelj teorijskog dijela je definiranje pojma *politika* te *društvo spektakla*. Drugo poglavlje u radu odnosi se na društvo spektakla i njegove osnovne oblike. Istraživački dio rada temelji se na metodi analize sadržaja. U radu će se analizirati sukob premijera Andreja Plenkovića i predsjednika republike Zorana Milanovića. Politička komunikacija i društvo spektakla glavne su odrednice ovog diplomskog rada. U ovom radu analizirat će se članci s internetskih portala te će se pratiti sukobi između najviših državnih službenika. Cilj rada je prikazati današnje postmoderno društvo, i politiku koja djeluje u njemu. Osim toga, cilj ovog rada je prikazati važnost komunikacije, kako svakodnevne tako i političke.

Ključne riječi: *društvo, društvo spektakla, komunikacija, politika, politika spektakla*

ABSTRACT

The subject of this theoretical-empirical work is politics and social spectacle. The first part of this paper deals with the theoretical part. The basis of the theoretical part is the definition of the concept of politics and the society of the spectacle. The second chapter in the paper deals with the society of the spectacle and its basic forms. The research part of the paper is based on the method of content analysis. The paper will analyze the conflict between Prime Minister Andrej Plenković and President Zoran Milanović. Political communication and the society of the spectacle are the main determinants of this thesis. In this paper, articles from Internet portals will be analyzed and conflicts between the highest civil servants will be monitored. The aim of the paper is to present today's postmodern society, and the politics that operate in it. In addition, the aim of this paper is to show the importance of communication, both everyday and political.

Keywords: *society, spectacle society, communication, politics, spectacle politics*

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
pod naslovom _____

diplomski/završni

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, _____

Potpis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2.OPĆENITO O POLITICI	2
2.1 Povijest politike	3
3. DRUŠTVO SPEKTAKLA	4
3.1 Oblici spektakla	6
3.2 Medijski spektakl.....	7
3.3 Roba kao spektakl.....	8
4. POLITIČKI SPEKTAKL- CELEBRITY POLITIKA.....	9
4.1 Primjeri celebrity politike u svijetu	11
5. POLITIKE I DRUŠTVO SPEKTAKLA- ANALIZA STUDIJA SLUČAJA U HRVATSKOJ.....	13
5.1 Određenje problema istraživanja	13
5.1.1. Problem i cilj istraživanja	13
5.2 Metodologija istraživanja.....	14
5.3 Obrada i analiza podataka	14
5.3.1 Premijer Andrej Plenković- od pravnika do predsjednika vlade RH	14
5.3.2. Argumentacija Andreja Plenkovića.....	15
5.3.3. Zoran Milanović- od premijera do predsjednika RH	16
5.3.4. Zoran Milanović i politička retorika	17
5.3.5 Politički spektakl – sukob Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića	18
6. RASPRAVA	28
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA.....	31
POPIS SLIKA	33

1. UVOD

U današnjem društvu dominira ubrzani prijenos informacija te razvoj tehnologije. Ljudska zbilja sadrži elemente društvenog spektakla. Postmoderni društvo, kakvo je ono danas, koristi medije kako bi ljudsku stvarnost predložili u medijsku stvarnost. Mediji su u današnjem svijetu postali dio vlasti u društvu. Koristeći se spektaklom, mediji postaju sve veći. Sredstvima masovne komunikacije, mediji proširuju čovjekovu percepciju i razmišljanje. U eri kada je medijska kultura u središtu politike, kako u smislu izbora, tako i vladajućih, nije iznenađenje što političari svakim danom postaju sve popularniji.

Najpoznatije djelo Guya Deborda *Društvo spektakla* (1967), prikazuje sliku zasićene potrošačke kulture. Knjiga se bavi pojmom „spektakl“ koji Debord koristi kao izraz za „autokratsku vladavinu tržišne ekonomije“. Pojavom interneta, čovjeku je danas lako doći do informacija. Mediji plasiraju preko tisuće informacija svakodnevno. Važno je znati koristiti medije. Politička komunikacija je potpolje komunikacije i politologije koja se bavi načinom na koji se informacije šire i utječu na politiku. Mediji i političari su kreatori vijesti koji se plasiraju društvu. Spektakl danas poprima mnogo više oblika nego što je to bio slučaj za vrijeme Deborda.

Teorijski dio rada potkrijepljen je definicijama o politici i njezinom nastanku. Osim politike, u drugom poglavlju rada obrađivat će se pojam *društva spektakla* te njegovi oblici. Definirat će se medijski spektakl, oblici spektakla te roba kao spektakl. Treće poglavlje ovog rada bit će posvećeno nekolicini primjera celebrity politike u svijetu.

U istraživačkom djelu rada, metodom analize sadržaja analizirat će se sukob premijera i predsjednika države te njihovo predstavljanje u medijima. Premijer Andrej Plenković i predsjednik države Zoran Milanović uzeti su kao primjer političkog spektakla i komunikacije. U obzir će se uzeti novinski članci i ankete provedene za komercijalne televizije.

Postmoderni društvo, mediji i politika danas su glavna obilježja modernog društva. Cilj ovog rada je objasniti i približiti pojam „*društva spektakla*“, ali isto tako objasniti i upozoriti na politiku spektakla koja je u novije vrijeme sve više raširena.

2.OPĆENITO O POLITICI

Politika je umijeće upravljanja državom ili nekom drugom političkom zajednicom. Politiku čine svi postupci upravljanja koji se očituju u organiziranim oblicima društvenog djelovanja i društvenim institucijama putem kojih ljudi teže ostvariti svoje društvene interese i regulirati opće poslove zajednice kao takve. Riječ politika dolazi od grčkih skupova riječi: *tà politiká*, koja označava građansku vlast koja obvezuje i *hē politikē*, koja označava političko umijeće i političku vještinu (enciklopedija.hr). Obje riječi su imenice izvedene od pridjeva *politikós*, što znači građanski. Pridjev *politikós* izveden je od riječi *polítēs*. *Polítēs* je član polisa kao političke zajednice, odnosno građanin. Pojam politika u suvremenom dobu višestruko se određuje. Pojam *polity* u engleskom jeziku označava formalnu dimenziju politike. Odnosi se na institucionalni poredak države, unutar kojega se odvijaju politički procesi. *Politics* tako označava politički proces, koji se sastoji od nastajanja, izražavanja, sukoba i posredovanja interesa u državi. U demokratskim sustavima najčešće se odvija putem izbora. *Policy* označava politiku kao aktivnosti te proces donošenja odluka u svim sferama ljudskog života (enciklopedija.hr).

Donošenje odluka odnosi se na: državne odluke, političke stranke, vjerske zajednice, građansko društvo, interesne skupine te gospodarske subjekte. Javne politike posebno su određene. U javne politike spadaju: kulturna, socijalna, zdravstvena, gospodarska, proračunska, obrazovna te mnoge druge. Izabrana vlast, odnosno vlada, donosi odluke o javnim politikama. Politika kao takva, prisutna je u svakom društvenom odnosu u kojem postoje interesi pojedinaca ili društvenih skupina. Društveni odnosi postaju politički odnosi na temelju svjesnog, uzajamnog djelovanja nositelja interesa (enciklopedija.hr). Političko društvo je pojam koji ima za pretpostavku da ekonomski aktivnog pojedinca udruži i organizira radi postizanja osobnih društvenih interesa. Takvo društvo nastalo je tek u modernom dobu s pojavom građanstva. Politička misao je u tijesnoj vezi s razvojem samog društva. Politička misao u tijesnoj je vezi s razvojem društva kao okvira u kojem se odvijaju politički procesi. Višeznačna pojava, kao što je politika, kroz povijest je mijenjala formu i sadržaj (enciklopedija.hr).

2.1 Povijest politike

Temelji politike i moderne civilizacije niknuli su u antičkoj Grčkoj. Temelji politike u središtu Zapada nalazi se politička teorija demokracije koja je temeljna vrijednost političkog društva. Iz toga proizlaze dva međusobno povezana izraza kao što su politička znanost, odnosno politologija. Politička znanost je skup teorija i spoznaja o pretežno empirijskom supstratu političkih oblika društva. Drugi pojam koji se veže uz politiku je filozofija politike. Filozofija politike je znanost koja razmatra čovjekova vrijednosna ostvarenja unutar neke političke zajednice. Politika je kroz povijest mijenjala sadržaj i formu (enciklopedija.hr). U antičkom svijetu, politika je zastupala ideju najvišeg dobra. To je značilo pravednost i opća korist. Etika u doba Antike nije bila odvojena od politike. Za pojedinca je ona značila za zajednicu. Riječ politika odnosila se u prvom redu na građane, a tek onda na grad. Druga polovica VI. st. pr. Kr. Donosi politički identitet koji je odlučno odredio pojam politike te je bio temeljna pretpostavka starogrčke neposredne demokracije. U drugoj polovici V. st. pr. Kr. identitet između građana i grada bio je povezan s pojmom *politeía*. *Politeía* je označavala javni poredak, odnosno ustav, kojim se naglašavala potreba čuvanja i obrana grada. Politika je postala središnji životni sadržaj te se tako nametnulo razgraničenje javne i kućanske egzistencije. U polisu se odvijao javni život te je bio područje slobode i jednakosti. Politikós je sadržavao normativnu komponentu. To je značilo da politički djeluje onaj koji istinski djeluje u smislu cjeline. Korenspodencija s političkim identitetom bili su specifični domaćinsko- kućanski interesi, ali su oni bili isključeni iz politike, pa je između dva polisa i domaćinstva postojao veliki razmjer. U to doba, iz politike su bili izdvojeni, odnosno robovi, građani i žene. Antička politička zajednica imala je obilježje razdvojenosti javnog kao područja slobode i privatnog kao područja nužnosti. Grčki filozof Platon, istraživao je povijest polisa. On je analizirao i klasificirao ustave kako bi izgradio ideju idealne političke zajednice. Platon tumači politike kao znanost kraljevskog djelovanja. Grčki filozof smatrao jedinstvo istinski državnik mora moći vladati iz vlastitih spoznaja neovisno o pristanku onih kojima vlada. U to vrijeme, Aristotel je smatrao kako polis nije jedinstvo nego mnoštvo. Odredio je specifičnost građanske vladavine, suprotno despotskoj. Aristotel je podijelio svoju filozofiju na teorijsku i praktičnu. Politiku je u cjelini nazvao praktičnom filozofijom. Praktična filozofija obuhvaćala je etiku, ekonomiju i politiku u užem smislu riječi (enciklopedija.hr).

3. DRUŠTVO SPEKTAKLA

Riječ spektakl dolazi od latinske riječi *spectaculum* koja znači promatrati (jezikoslovac.com). Spektakl je javni događaj, zanimljiv prizor koji pobuđuje pozornost ili je na neki način zanimljiv javnosti. U području filozofije medija, spektakl se veže za francuske situacioniste, posebno uz Guya Deborda. Guy Debord napisao je 1967. godine istoimeno djelo *Društvo spektakla*, gdje prvi put izjednačuje društvo sa spektaklom i obrnuto. Debord je bio osnivač skupine Situationist Internationale (1957-1972.). Situationist Internationale je bila skupina avangardnih umjetnika i političkih teoretičara ujedinjenih njihovim protivljenjima naprednom kapitalizmu. Među članovima grupe bili su književnici Raoul Vaneigem i Michèle Bernstein, umjetnik Asger Jorn i povjesničar umjetnosti T.J. Clark, inspiriran prvenstveno dadaizmom, nadrealizmom i marksističkom filozofijom (hyperallergic.com).

Kako su se mediji razvijali, tako se i paralelno razvijalo društvo. Konzumeristički kapitalizam obilježje je postmodernog društva. Pojavljuje se koncept spektakla u kojemu obična svakodnevnica i život bivaju izloženi medijsko- oglašivačkim reklamnim porukama. Tradicionalne društvene norme koje su nekada u prošlosti bile temelj, tada tradicionalnog društva, sve su manje značajne.

Društvena otuđenost i pasivnost glavna su obilježja spektakla. Debord u svojoj knjizi piše o tome da je „sve veće otuđenje, koje kapitalizam nameće na svim nivoima“, te da „radnici sve teže shvaćaju bijedu (Debord, 1999:35). Nadalje, dovodeći radnike u takav položaj, Debord navodi kako „radnici koji shvaćaju svoju bijedu, dovode ih u poziciju da tu bijedu odbace u potpunosti ili je ne odbacuju uopće“ (Debord, 1999:35).

Spektakl se odnosi na moderne elektroničke medije i pop kulturu. Spektakl je prema Debord (1992) najnoviji i najnapredniji oblik otuđenja. Osim otuđenja, navodi se i robni fetišizam, ideologija i lažna svijest. Otuđenje je odvajanje od nas samih, a spektakl označava savršenstvo odvojenosti. Za Deborda je stvarnost otuđena na slici, a slika je otuđena u stvarnosti. Stvarnost je otuđena na slici utoliko što su prikazi stvarnosti značajniji od same stvarnosti (thedangerousmaybe.medium.com).

Jezik spektakla sastoji se od znakova dominantnih organizacija proizvodnje - znakova koji su istodobno krajnji proizvodi te organizacije. Odvajanje je povezano s našom odvojenošću od naše kreativne aktivnosti, oblikom konkretnih laži, jednih od drugih i od proizvoda našeg rada. Spektakl je po Debordu (1999), ekonomija koja se razvija radi sebe same te je vjerodostojan odraz proizvodnje stvari. Smatra da se tvori novi model života koji vlada u društvu. Opisuje to u svojoj knjizi na sljedeći način:“ *Sav život u društvima, u kojima vladaju moderni uvjeti proizvodnje, objavljuje se kao golema akumulacija spektakla. Sve što se izravno proživljavalo, udaljilo se u predstavu*“ (Debord, 1999:35). Spektakl se pojavljuje kao samo društvo, kao dio društva i kao sredstvo ujedinjenja. Kao dio društva, spektakl je sektor u kojem se konvergira sva pažnja i sva svjesnost (thedangerousmaybe.medium.com).

Budući da je izoliran, ovaj sektor predstavlja žarište iluzije i lažne svijesti. U svim svojim specifičnim manifestacijama - vijestima ili propagandi, oglašavanju ili stvarnoj potrošnji zabave - spektakl predstavlja prevladavajući model društvenog života.

Spektakl je, možemo reći inverzija svijeta te mjesto izopačenog pogleda i lažnih svijesti. Govoreći o spektaklu, možemo govoriti o društvenom odnosu između pojedinca. Spektakl je društveni odnos među ljudima koji je posredovan slikama. Guy Debord u svom djelu i „*Društvo spektakla*“ (1967) navodi sljedeće; „*Spektakl nije ništa drugo nego smisao ukupne prakse neke društveno-ekonomske formacije, njezina upotreba vremena. To je povijesni trenutak u kojem jesmo*“ (Debord, 1992:39).

3.1 Oblici spektakla

Oblici spektakla prema Guy Debordu (Debord, 1992) dijele se na tri oblika spektakla :

- koncentrirani
- raspršeni i,
- integrirani

Prema Guy Debordu (1992) , koncentrirani spektakl je opisana kao ideologija koja je nastala iz diktatorskih osobina koja su postigla totalitarnu kontrarevoluciju.

Koncentrirani spektakl nastao je u velikoj mjeri iz Rusije i Njemačke. Debord koncentrirani spektakl uglavnom povezivao s istočnim blokom i fašizmom. Debord u knjizi navodi kako diktatura birokratske ekonomije ne ostavlja masama ljudi puno prostora za izbor (Debord, 1992). Koncentrirani spektakl može opstati jedino uz neprestanu primjenu nasilja (Debord, 1992).

Raspršeni spektakl, kao drugi oblik spektakla, Debord opisuje kao radničku klasu koja u svom slobodnom vremenu može birati između više proizvoda koji im se nude. Drugim riječima, raspršeni spektakl predstavlja „*amerikanizaciju svijeta*“ (Debord, 1992:17). Svaka pojedinačna roba u raspršenom spektaklu povećava veličinu ukupne robne proizvodnje. Spektakl je u ovoj podijeli reklamni katalog (Debord, 1992).

Treći oblik spektakla prema Debord naziva se integrirani spektakl. Integrirani spektakl nastao je kombinacijom koncentriranog i raspršenog spektakla. Debord zaključuje da integrirani spektakl prožima svu stvarnost. Debord navodi da u kulturi ili prirodi ne ostaje ništa što je transformirano i zagađeno u skladu sa sredstvima i interesima moderne industrije. Danas integrirani spektakl pruža obilnu robu, braneći se dezinformacijama i pogrešnim usmjeravanjem. Europske države, kao što su Italija i Francuska i danas provode ovaj oblik spektakla (hyperallergic.com).

3.2 Medijski spektakl

Posljednjih desetljeća, kulturne su industrije umnožile medijske spektakle te su se stvorila nova mjesta i prostori. Sam spektakl postao je jedan od načina organiziranja ekonomije, politike, društva i svakodnevnog života. Ekonomija se razvija na internetu te spektakl služi kao sredstvo za promociju, reprodukciju, cirkulaciju i prodaju robe. Oblici zabave se prožimaju kroz vijesti i informacija, a tabloidirana kultura zabave je sve popularnija. Nova multimedija koja sintetizira oblike radija, filma, TV-a, i zabave se širi i generira mjesto za informacije i zabave. Politički i društveni život također sve više oblikuju medijski spektakl. Društveni i politički sukobi se sve više odigravaju na ekranima medijske kulture. Danas se vijesti na ekranima prikazuju kao spektakl (Kellner, 2004). Primjeri prikaza spektakl su: senzacionalni slučajevi ubojstava, teroristički bombaški napadi, skandali sa slavnim osobama, nasilje te političke svađe. Popularna kultura dugo je svoje korijene imala u spektaklu kao što su rat, religija, sport i druga područja javnog života. Upravo su ova područja stoljećima bila plodno tlo za širenje spektakla. Medijski spektakl postao je jedno od obilježja globalizacije. Medijska kultura utjelovljuje osnovne vrijednosti suvremenog društva. , mediji postaju tehnološki sve više razvijeni te igraju sve veću ulogu u svakodnevnom životu. Medijski spektakli odnose se na medije koji konstruiraju prisutne događaje. Potaju popularne priče koje plijene pozornost medijima i javnosti te se emitiraju pomoću mreža, interneta, društvenih mreža, pametnih telefona i drugih novih medijskih i komunikacijskih tehnologija. U globalno umreženom društvu medijski spektakli se množe. Oni trenutno postaju virtualni i viralni, a u nekim slučajevima postaju i alati društveno-političke transformacije, dok drugi medijski spektakli postaju trenuci medijske spektakularizacije i tabloidiziranog senzacionalizma. Utjecajem multimedijske kulture, ljude fasciniraju određeni spektakli koji se plasiraju na javnoj sceni. Medijski spektakl nastoji uključiti društvo u semiotiku novog svijeta zabave, informacije i potrošnje. Koncept spektakla uključuje razliku između pasivnosti i aktivnosti, potrošnje i proizvodnje, namećući potrošnju koja se definira kao otuđenje od čovjeka. Spektakularno društvo širi svoje proizvode uglavnom kroz kulturne mehanizme zabave i potrošnje, usluge i zabave. Ovaj strukturni pomak prema društvu spektakla uključuje komodifikaciju prethodno dekoloniziranih sektora društvenog života i produženje birokratsku kontrolu nad prostorom zabave (Kellner, 2004).

Zabava i spektakl ušli su u sfere ekonomije, politike, društva i čini svakodnevni život drugačijim (Kellner, 2004). Za Neila Gablera, u eri medijskog spektakla, sam život postaje poput filma te se stvara osobni život poput filma ili televizije, u kojem postajemo „na jednom izvođači u publici i publika za veliku, kontinuiranu predstavu (Gabler, Neil, 1998: 4, cit. prema Kellner, 2008: 266). Po Gablerovom mišljenju, svi mi glumimo u vlastitim "životima", pretvarajući svoj život u zabavu. Glumimo za publiku koju čine naši vršnjaci, sljedeći scenarije medijske kulture. Medijski spektakl doista je kultura slavnih koja pruža dominantnu ulogu modelima i ikonama mode. U svijetu spektakla, slavna osoba obuhvaća sve glavne društvene domene, od zabave do politike do sporta. U današnje vrijeme je sve veća industrija odnosa s javnošću (Kellner, 2004:8).

3.3 Roba kao spektakl

Roba je ono što spektakl čini vidljivim. Kapitalizam i njegova ideologija, konzumerizmom dolaze do komodifikacije fetišizacije. „*Fetišizam robe*“, odnosno dominacija vidljivih i nevidljivih stvari nad društvom, svoj vrhunac dostiže u spektaklu u kojem je sav stvarni svijet zamijenjen izborom slika projektiranih iznad spektakla, ali ipak uspijeva nametnuti se kao jedina stvarnost (Debord, 1992). Debord navodi kako je „*svijet koji nam spektakl prikazuje, u isti trenutak prisutan i odsutan*“ (Debord, 1992.:36).

Kvantitativna kategorija je robni oblik. Razvija se ono što je kvantitativno. Kvaliteta se isključuje, ali razvoj prolazi kroz kvalitativne promijene. Pojavom robnog sektora, Debord navodi da je upravo taj sektor predstavljao višak preživljavanja. (Debord, 1992.:36). Robna proizvodnja nailazila je na društvene norme, u kojima su se trgovina i akumulacija kapitala odvijali na širokom planu, odnosno, robna proizvodnja preuzela je potpunu kontrolu nad ekonomijom (Debord, 1992).

Debord navodi kako se pomoću spektakla prikazuje svijet robe gdje se sve svodi na kvantitetu. Tada kvaliteta pada u drugi plan. Teži se masovnoj proizvodnji, gdje rad postaje automatiziran. „*Svijest o žudnji i žudnja za sviješću su jedan isti projekt, koji u svom negativnom obliku teži ukidanju klasa i ka tome da radnici direktno raspolažu svim aspektima svoje aktivnosti. Suprotnost tom projektu jest društvo spektakla, u kojem roba sagledava sâmu sebe, u svijetu koji sama stvara*“ (Debord 1992. :23).

Kellner (2004) u svojoj knjizi objašnjava Debordovu koncepciju spektakla. Debordova koncepcija spektakla usko je povezana s koncepcijom razdvajanja i pasivnosti jer pokornim konzumiranjem spektakla otuđujemo se od aktivne proizvodnje u svom životu (Kellner, 2008). Danas je sve više prisutna masovna proizvodnja koja je produkt spektakla i društvenog fenomena robe.

4. POLITIČKI SPEKTAKL- CELEBRITY POLITIKA

Danas živimo u svijetu gdje je medijska kultura u središtu politike (Kellner, 2010). Politički spektakl može se definirati kao ideja koju političari mogu iskoristiti za manipuliranje javnim mjenjima i postupcima. Pomoću spektakla, političari skreću pažnju s gorućih društvenih i političkih pitanja poput siromaštva, klimatskih promjena, ekonomske krize i rasnih nejednakosti. Mnogi političari koriste društvenu konstrukciju kako bi skrenuli pozornost na prijetnje drugih država. Čineći to, oni vješto smanjuju pozornost na domaće probleme. Vanjske prijetnje obično privlače širu publiku i umanjuju strahove manje upućenih pojedinaca, dok se čini da su domaći problemi usmjereni na manje podskupine pojedinaca u društvu (cram.com) Mnogi suvremeni kanadski i američki procesi obrazovne politike okarakterizirani su kao politički spektakl (Smith i sur., 2004.; Wright, 2005., Winton; 2010.). Prema Edelmanu (2003), politički su spektakli političke konstrukcije stvarnosti koji služe javno dobro, ali zadržavaju nejednakosti.

Elementi političkog spektakla uključuju:

- izgradnju socijalnih problema;
- političke vođe i političke neprijatelje;
- dvosmislenost političkih vijesti;
- politički jezik i stvarnost.

Politika se definira još kao i profesionalna stranačka djelatnost. Politika kao profesionalna stranačka djelatnost je zapravo razumijevanje politike na klasičan način. 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, politika se nalazila posvuda, od životno-stilskih i identitetskih pitanja do suvremenih praksi samopomoći, popularno nazvanih self-help (Hromadžić, 2013). To je bio niz osobno ekspresivnih praksi pojedinaca koji su bili u potrazi za identitetom i smislom.

Zapravo se tu radi, kako navodi Furedi o „ *politici antipolitike*“ (Furedi, 2008). Suvremena politika uključena je u industrijsku, masovnim medijima podržanu produkciju kulture spektakla. Suvremena politika tako počiva na pervertiranju klasičnog načela poimanja politike. Napuštaju se ideje politike kao mehanizam dobrog i uspješnog upravljanja društvom te vladanja na temeljima prava i zakona države. Ostvaruju se osobnu, karijerističko-financijskih i privatno-poslovnih interesa. Hromadžić (2012) navodi kako je menadžerizacijom politike i političara politika ostala bez ideje i vizije, odnosno bez svega onog što ju je tradicionalno definiralo. Mediji igraju ključnu ulogu u političkim spektaklima predstavljajući ih javnosti (Edelman, 1988.). Smith i sur. (2004) objašnjavaju da su u političkim spektaklima obični građani bačeni kao pasivni članovi publike koji gledaju povlaštene aktere politike na pozornici.

Smith i sur. (2004) utvrđuju da politički spektakli prikrivaju stvarne troškove i koristi politike, čine kritičnim ispitivanje politike i demokratsko sudjelovanje u kreiranju politike te teže i promovirati status quo. Demokratska politika prepoznaje sve aktivne i legitimne aktere te zahtjeva od običnih građana da sudjeluju u donošenju odluka u javnoj politici. Značajno sudjelovanje u donošenju odluka zahtijeva da pojedinci upućeni u pitanja javnih politika, mogu izraziti svoje perspektive te da imaju mogućnosti podijeliti svoja iskustva i ideje s uvjerenjem da su saslušani i da su u njih uključene političke odluke. Smith i sur. (2004) zaključuju da politički spektakli iskrivljuju javnu politiku tako što prikrivaju stvarne troškove i koristi. Mediji imaju središnju ulogu u donošenju vijesti i informacija građanima (Smith i sur. 2004). Bez medija, novina, televizija, jumbo plakata i časopisa, javnost ne bi bila informirana, primjerice o kazališnom ansamblu koji dolazi u grad, niti bi znali što očekivati od same predstave (Smith i sur. 2004).

4.1 Primjeri celebrity politike u svijetu

U modernom vremenu, u kojem živimo, političari smanjuju udaljenost između sebe i birača sterilizacijom ili zaobilaženjem. Pri tome koriste različite društvene platforme kao što su *Twitter* ili *Facebook*, ili putem političkih stranaka ili velikih donatora (politico.eu).

Devedesete godine prošlog stoljeća bile su razdoblje kada su internet i novi mediji zaživjeli kako bi svatko mogao biti politički komentator, igrač ili sudionik samog spektakla. Opseg samog spektakla povećao se posljednjeg desetljeća. Razlog širenja i povećavanja spektakla su upravo popularizacija i širenje *Facebook-a*, *YouTube-a*, *Instagram-a*, i *Skype-a*. Nabrojane društvene platforme povećavaju opseg i samo sudjelovanje društva u spektaklu, a Debordov koncept spektakla još je više relevantan u suvremenom dobu (Kellner, 2017).

2004. godine predsjednički izbori u Americi obilježili su George W. Bush i izazivač John Kerry. Tada su novine, vjerojatno po posljednji put bile dominantne te su postavljale dnevni red u medijima. Barack Obama pokazao je kako karizmatični novi čovjek može poremetiti sustav. Kad je Hillary Clinton 2008. došla uz podršku svoje stranke, velikih donatora i nekih medija, Obama je iskoristio svoju prirodnu karizmu na televizijskom ekranu, ali i iskustvo u digitalnim podacima i medijima, kako bi joj nadmašio (politico.eu).

Spektakli imaju narativni oblik te postaju fokus pažnje tijekom određenog vremenskog i povijesnog razdoblja, koje može trajati samo nekoliko dana, ali može dominirati vijestima i informacijama kroz dulje vremensko razdoblje kao što su naprimjer O.J. suđenje Simpsonu i skandal s Clintonovim seks/opozivom sredinom 1990-ih, ili neke prirodne i druge katastrofe sa značajnim razornim učincima s političkim implikacijama, poput uragana Katrina, nuklearna katastrofa Fukushima-Daiichi ili BP Deepwater Horizon Oil izlivanje. Medijski spektakli mogu čak postati značajni događaji cijele jedne ere kao što su vjerojatno bili teroristički napadi 11. rujna (Kellner, 2017).

Barack Obama, bivši američki predsjednik , 2008. godine imao je izvrstan medijski nastup te je postao majstor medijskog spektakla. Prije Obame, predsjednički spektakl provodio je i Ronald Reagan koji je svoju predsjedničku funkciju obavljao prema dobro napisanom scenariju koji se temeljio na dnevnom spektaklu. Reagan je bio školovani glumac te su njegovi suradnici s njim vježbali njegove javne nastupe (Kellner, 2017).

Primjer spektakularizacije politike dolazi iz Italije. Naime, donedavni talijanski premijer Silvio Berlusconi bio je u središtima skandala koja su potresla zemlju. O njegovom intimnom seksualnom životu, aferama i orgijama s maloljetnim prostitutkama, kriju se u profitnom interesu reklamne industrije. S istim zanimanjem mediji prate i Berlusconijske plastične operacije. Marketinški okvir u spomenutom primjeru još je uočljiviji. Razni medijski natpisi o njegovim operacijskim pothvatima unosan su medijski posao, jer se time, osim privlačenja publike, privlače i oglašivači.. Takav način interpretacije politike, koja je prožeta površnim analizama i koja je popraćena skandalima, Hromadžić naziva celebrity politikom (Hromadžić, 2014).

Medijska spektakularizacija pokazuje sve veći trend zastupljenosti komercijalnih oblika spektakla u medijskim sadržajima koji se emitiraju na javni servisima. Hromadžić navodi da se *„time kroz niz primjera aktualnih medijskih tekstova obavijenih aurom spektakularnosti, glamura i 'selebrizma' miješaju javno-društvene i komercijalno profitne vrijednosne varijable, teme i sadržaji, narušava se dugotrajna binarna matrica: javni medijski servisi vs. komercijalnotržišni mediji“* (Hromadžić, 2014: 50).

Hromadžić navodi kako s jedne strane mediji svjedoče o duhu svoga vremena u kojem niti jedna društvena sfera nije izuzeta mehanizma produkcije spektakla i komodifikacije vrijednosti (Hromadžić, 2014).

5. POLITIKE I DRUŠTVO SPEKTAKLA- ANALIZA STUDIJA SLUČAJA U HRVATSKOJ

5.1 Određenje problema istraživanja

5.1.1. Problem i cilj istraživanja

U današnje vrijeme sve više su prisutniji mediji u svakodnevnom životu. Problem ovog istraživanja su političari i njihov javni nastup koji se pretvara u spektakl za široke mase. Politička komunikacija na relaciji premijera i predsjednika države pretvorila se u zabavu koju narod doživljava kao parodiju. Cilj ovog istraživanja je istražiti područje političke komunikacije koje svoje plodno tlo nalazi u medijskom spektaklu. Cilj istraživanja je da u okvirima koji su ograničeni zadanim karakterom, se prikažu manifestacije i mogući pravci razvoja i povezanosti između medija i društva u postmodernom društvu.

5.1.2. Hipoteze istraživanja

Hipoteza je predloženo rješenje nekog problema. Hipoteza je misaoni odgovor o problemu istraživanja. U ovom teorijsko-empirijskom radu glavna hipoteza je:

1. Politika i društvo spektakla sve je više prisutno u današnjem postmodernom društvu.
2. Pojam *Celebrity politika* svakodnevno je prisutna u hrvatskim medijima..
3. Vijesti koje se odnose na politiku i društvo spektakla u Hrvatskoj su među najčitanijim člancima internetskih portala.
4. Mediji su bitan faktor društvene strukture u Hrvatskoj.

5.2 Metodologija istraživanja

Metodologija koja se koristila u ovom teorijsko-empirijskom radu je analiza sadržaja i stila. Cilj je istražiti i analizirati političku komunikaciju u Republici Hrvatskoj koja se odvija putem medija. Korištenjem ove metode dubinski se proučava sadržaj same poruke koja se prikazuje kao rapsodija mogućih stilova komunikacije. Analiza studije slučaja u Hrvatskoj u ovom radu temelji se na odnosu premijera Andreja Plenkovića i aktualnog predsjednika države Zorana Milanovića.. Analizirat će se internetski članci s različitih novinskih portala.

5.3 Obrada i analiza podataka

5.3.1 Premijer Andrej Plenković- od pravnika do predsjednika vlade RH

Aktualni premijer Hrvatske, Andrej Plenković rođen je 8. travnja 1970. godine u Zagrebu. Andrej Plenković je hrvatski političar pravnik i diplomat. 12. je predsjednik Vlade Republike Hrvatske od listopada 2016. godine te predsjednik Hrvatske demokratske stranke od srpnja 2016. godine. 1988. godine upisuje Pravni fakultet u Zagrebu, a 1993. godine je diplomirao na temu Institucije Europske zajednice i proces donošenja prava. Tijekom studija aktivno sudjeluje u radu Europske udruge prava studenata (ELSA). 1991. godine postaje predsjednik ELSA-e Zagreb, 1992. predsjednik ELSA-e Hrvatske, a 1993. predsjednik Međunarodnog odbora ELSA-e sa sjedištem u Bruxellesu. Tečno govori engleski, francuski i talijanski a služi se i njemačkim jezikom. Od 1994. do 2002. radi kao diplomat u Ministarstvu vanjskih poslova na nizu funkcija. U rujnu 2016. HDZ i Plenković su na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor ostvarili relativnu pobjedu, stoga je predsjednica Kolinda Grabar Kitarović 10. listopada 2016. dala Plenkoviću mandat za sastavljanje 14. Vlade RH. Nakon pobjede HDZ-a na izborima za Sabor održanima u srpnju 2020. godine, predsjednik Zoran Milanović je 16. srpnja 2020. dao Plenkoviću mandat za sastavljanje 15. Vlade RH (vlada.gov.hr).

5.3.2. Argumentacija Andreja Plenkovića

Škarić (2011:51) ističe četiri glavna tematska područja argumentacije:

- 1) prosudbe o prirodi stvari (područje definicija)
- 2) određivanje uzročno-posljedičnih veza
- 3) područje vrijednosnih sudova
- 4) odluke koje treba donijeti s posljedicama u budućnosti

Premijer Andrej Plenković u široj javnosti poznat je kao odličan govornik. Njegovi javni nastupi su diplomatski odmjereni, i razumljiva su široj javnosti. Razlozi zašto su razumljivi široj publici, leži u njegovim strukturiranim izlaganjima u kojima vješto prenosi svoje ključne poruke. Premijer na svojim javni nastupima ima „svoju diplomatski odmjerenu retoriku“. Na jednostavan i elokventan način premijer iznosi svoja razmišljanja u javnosti.

Politička komunikacija premijera Andreja Plenkovića je vrlo argumentirana. Primjeri argumentirane izjave premijera su: : *„Kad je riječ o unutarstranačkoj kampanji, pozdravio sam princip jedan član-jedan glas. Važno je da zadržimo visoki demokratski standard. Pitanje skupljanja potpisa je tehničko pitanje i moji suradnici rade na tome“* (jutarnji.hr, 2016). *„Sindikatom smo ponudili više od bilo koje prijašnje Vlade. Povećali smo minimalne plaće, bit će sredstava za božićnicu, a za plaće u 2017. namijenili smo više od 700 milijuna kuna. Razumijem da to nije dovoljno, ali radimo iskorak i to je dobar početak razgovora“*. Uspješnost njegove retorike ogleda se na pozivanje relevantnog autoriteta: . *„Očekujem pobjedu. Činjenica da dr. Kirin upravo sada odlučuje pristupiti HDZ-u pokazuje kako smo u svojoj doktrini uvijek utemeljeni i na mislima dr. Ante Starčevića i na naslijeđu Stjepana Radića i dr. Franje Tuđmana“* (jutarnji.hr,2016).

Jedan od obilježja premijerovog javnog nastupa su i populističke izjave. Populizam dolazi od latinske riječi *populus* koja označava narod. Populiza je naziv za pokrete i ideologije koje polaze od samoga naroda (enciklopedija.hr). Primjer premijerove populističke izjave: *„Danas sam na Visovcu radi Gospe od anđela, kako bi osjetio bilo naroda i bio s prijateljima“* (dalmacijanews.hr, 2016).

Premijer u svom javnom nastupu pokušava koristiti humor kako bi poboljšao svoju sliku u javnosti. Humor pojačava ironijom i igrom riječima: *"Da kažem tresla se brda, rodio se miš, bio bi kompliment za ovu fascinantnu press konferenciju u 9 ujutro. Baš sam, onako, pod dojmom. Ne znam što ću. Treperim"* (novilist.hr, 2017). *„Kolega Krešić me prekida, ali selfijem i tweetom sljedeći dan u Berlinu smo riješili. Nema drame. Malo sam pokazao temperamenta, da sam od krvi i mesa, malo dalmatinske krvi“* (novilist.hr, 2017).

5.3.3. Zoran Milanović- od premijera do predsjednika RH

Zoran Milanović rođen je 30. listopada 1966. godine u Zagrebu, gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je na Pravnom fakultetu u Zagrebu 1990. godine, a iste godine kao odličan student dobio je Rektorovu nagradu te je sudjelovao na međunarodnom natjecanju vodećih europskih pravnih fakulteta na Međunarodnom sudu u Haagu. Magistrirao je pravo Europske unije na Flamanskom sveučilištu u Bruxellesu. (predsjednik.hr)

Profesionalnu karijeru započinje kao stažist na Trgovačkom sudu u Zagrebu. 1993. godine počinje raditi u Ministarstvu vanjskih poslova Republike Hrvatske. Bio je sudionik mirovne misije OEES-a u Azerbajdžanu 1994., a od 1996. do 1999. djeluje kao savjetnik u hrvatskoj misiji pri Europskoj uniji i NATO-u u Bruxellesu. 2003. godine postao je pomoćnik ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske zadužen za političku multilateralu (predsjednik.hr).

2007. godine izabran je za predsjednika Socijaldemokratske partije, gdje je naslijedio Ivicu Račana. Iste godine djelovao je i kao predsjednik Nacionalnog odbora za praćenje pregovora između Republike Hrvatske i Europske unije. Početkom 2008. godine postao je zastupnik u Hrvatskom saboru, a do 2011. godine bio je i predsjednik Kluba zastupnika SDP-a u Hrvatskom saboru te član Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav (predsjednik.hr).

Predvodeći Kukuriku koaliciju, odnio je pobjedu na parlamentarnim izborima 2011. godine i postao predsjednik desete Vlade Republike Hrvatske. Tijekom njegovog mandata Hrvatska je 2013. postala članicom Europske unije. Nakon parlamentarnih izbora 2015. godine otišao je s mjesta premijera, a nakon parlamentarnih izbora 2016. godine otišao je i s mjesta predsjednika SDP-a te se posvetio privatnom konzultantskom poslu (predsjednik.hr).

Nakon povratka u politiku 2019. godine kandidirao se i pobijedio na predsjedničkim izborima te 2020. godine postaje peti predsjednik Republike Hrvatske (predsjednik.hr).

5.3.4. Zoran Milanović i politička retorika

Bivši premijer i šef SDP-a, a današnji predsjednik Republike Hrvatske, Zoran Milanović, svojom intenzivnom političkom retorikom izaziva veliku pozornost i komunikacijskih stručnjaka, ali i velikog dijela javnosti. Svojim izjavama svakodnevno puni članke dnevnih novina i internetskih portala. Javni govor aktualnog predsjednika Milanovića je bitna komponenta njegovog govorničkog stila. Retorika je svojstvo koje ga određuje kao pojedinca, ali i kao političkog aktera (D.Lalić, 2013). Retorika je dio nas i ona nas određuje kao individualnu osobu (D.Lalić, 2013). Sociolog Dražen Lalić navodi kako „*rijetko je koja pojava vezana za političko komuniciranje u posljednjih dvadesetak godina izazvala toliko osvrta stručnjaka i komentatora kao retorika premijera Zorana Milanovića*“ (D.Lalić, 2013:5).

Prvih sedam mjeseci mandata premijera Vlade, Milanović je bio suzdržan ali i oprezan. Nekoliko je puta u javnim obraćanjima kazao da nije pripravan poput svojih prethodnika spektakularizirati i koristiti spinove ili slične manipulativne trikove (D.Lalić, 2013). Dražen Lalić u svojoj političkoj analizi navodi da je „*Milanovićeva retorika evoluirala od demokratskog do ekskluzivnog govora*“ (D.Lalić, 2013:5). Nadalje se navodi kako je upravo evolucija od demokratskog do ekskluzivnog nije dobra, upravo zbog toga što sprječava ostvarivanje određenih funkcija retorike nositelja vlasti (D.Lalić,2013).

Predstavljajući sebe javnosti, Zoran Milanović djeluje inteligentno te elokventno. Mnogobrojni stručnjaci zamjeraju mu aroganciju, a veliki ego također je jedan od ukrasnih epiteta koji mu se dodjeljuje. Aktualni predsjednik države ima zanimljivu političku retoriku koja sadrži velik opus latinskih izreka. Osim latinskih izreka koje koristi u svojim javnim nastupima. Zoran Milanović šokirao je javnost svojom izjavom za vrijeme poplava u Slavoniji za vrijeme njegovog mandata: „*Znam koliko traje isušivanje meni je jednom pukla cijev u stanu*“. Ovom izjavom podigao je „buru“ u javnosti, te su brojni okupljeni novinari bili upravo šokirani ovom izjavom. Prirodna katastrofa na nekom području, nanosi velike štete , te je potrebno iznijeti plan i program saniranja nastalih šteta te kao visoki dužnosnik zemlje potruditi se da se to što prije stabilizira, međutim Zoran Milanović nije djelovao u skladu sa svojim dužnostima (D.Lalić, 2013.).

Zaključno, retoriku aktualnog predsjednika države ne treba ocjenjivati kao nekvalitetnu i banalnu. Za neke izjave i govore on zaslužuje pohvale. Politički jezik Zorana Milanovića je originalan i snažan te nerijetko privlači pažnju javnosti. Retorika Zorana Milanovića se više izražava u takozvanu „*visoku politiku*“, te je sve nerazumljiviji građanima (D.Lalić, 2013:27).

5.3.5 Politički spektakl – sukob Zorana Milanovića i Andreja Plenkovića

Predsjednik države i Vlade Zoran Milanović i Andrej Plenković u stalnom su „*medijskom ratu*“. U siječnju 2020. godine, Zoran Milanović, nekadašnji prvi čovjek SDP-a, pobijedio je na predsjedničkim izborima HDZ-ovu kandidatkinju i bivšu predsjednicu države Kolindu Grabar-Kitarović. Mediji su se odmah nakon stupanja na vlast Zorana Milanovića, počeli nagađati kako će se dvije najjače i suprotne stranke slagati i voditi zemlju.

Nakon pobjede Zorana Milanovića na predsjedničkim izborima 2020. godine, premijer Andrej Plenković poslao je poruku koja je glasila da „od odnosa očekuje tvrdnu kohabitaciju“. Upravo je pojam tvrda kohabitacija postala glavna tema svih medija, a javnost je upravo gledala i čitala pravi politički spektakl koji je trajao mjesecima. Svi hrvatski mediji pisali su naslove poput : „Što bi to bila 'tvrda kohabitacija' i kako će izgledati u praksi? Prvi test uslijedit će već nakon inauguracije“ (dnevnik.hr,2020), „Znate li što je tvrda kohabitacija?“ (Tportal.hr,2020), *STRUČNJAK OBJASNIO - ŠTO JE TO TVRDA KOHABITACIJA: / 'Nashućujem da će se prema van iskazivati nesporazumi, svađe i sukobi, ali...'* (net.hr,2020), „Plenković spominje 'tvrdu kohabitaciju', Milanović ne razumije o čemu priča: Evo što to točno znači“ (RTL.hr, 2020). U studenom 2020. godine, Zoran Milanović je po dužnosti sudjelovao u akciji „Boranka“, a nakon toga je odgovarao na pitanja novinara. Predsjednik je odgovorio premijeru Andreju Plenkoviću na to što ga je premijer usporedio sa „*saborskom zastupnicom Karolinom Vidović Krišto*“, te ga nazvao osobom odgovornom za teroristički napad“ (dnevnik.hr,2020). Zoran Milanović je odgovorio sljedeće : „*To je čovjek koji ne bira sredstva. I u obrani digniteta i javne komunikacije dopušteno je sve. S obzirom na to da je najveći pritisak koji je doživio u životu nekakav nasumičan faul na basketu koj nije išao njemu u korist, sad će se morati gurati malo jače. To je tvrda kohabitacija, nije za kilavce*“, „*Ali kad te netko proglasi teroristom, onda ne možeš prema njemu biti nježan proljetni pupoljak*“ (dnevnik.hr,2020). Mjesecima su premijer i predsjednik punili novinske članke i portale izjavama o „*tvrdnoj kohabitaciji*“. Javnost je bila fokusirana na sukob i podijeljenja, dok su se glavna državna pitanja i problemi na trenutak „*pali u zaborav*“.

Nakon smirivanja prepucavanja između Banskog dvora i Pantovčaka, 1. svibnja 2020. godine došlo je do novog sukoba. Zoran Milanović, kako navodi portal Dnevnik.hr (2020), napustio je svečanost obilježavanja akcije „Bljesak“. U tekstu se navodi kako je predsjednik napustio svečanost zbog toga što je *„jedan od hrvatskih ratnih veterana koji su prije njega trebali položiti vijenac imao majicu s grbom nekadašnje stranačke policije Hrvatske obrambene snage (HOS), na kojem je ustaški pozdrav „Za dom spremni“ (dnevnik.hr, 2020).* Zoran Milanović je nakon ovog incidenta na svom Facebook profilu napisao i objasnio zašto je napustio svečanost : *„Došao sam u Okučane odati počast onima koji su pali za Hrvatsku. Moji stavovi su poznati, govorim ih javno, bez namjere da bilo koga uvrijedim, ali nekada neke stvari morate reći jasno. U organizaciji ovog skupa moj Ured nije sudjelovao, ovo je organizacija Ministarstva hrvatskih branitelja i pristali smo na sve elemente protokola; da branitelji i obitelji polažu vijenac prvi, a premijer i predsjednik drugi, to je u redu. Međutim, ovdje se jedan od sudionika koji je trebao polagati vijenac prije mene skinuo u odoru sa znakom i grbom "Za dom spremni", u tome ne želim sudjelovati...“* (Facebook.hr/ Zoran Milanović) Premijer Andrej Plenković komentirao je postupak predsjednika države : *“ Njemu je očito netko javio da neki od sudionika ima majicu s grbom HOS-a, to je njegova odluka... Vidjeli ste da je prije nekoliko dana u Jasenovcu za onu ploču koja više nije tamo, a koja je premještena, rekao da ju treba baciti. Nikada od bilo koga od nas ovdje nećete čuti da ploču s imenima branitelja koji su poginuli za Hrvatsku treba baciti”...Razlika koju radimo na ovaj način, dakle ovo što je predsjednik napravio, nije dobro jer došli smo odati počast poginulima. Vidite ovu 51 kocku koja je ovdje iza vas, mi smo došli zbog tih ljudi. Mi smo ovdje i u ime institucija”* (N1.hr, 2020).

Nedugo nakon poteza predsjednika na obilježavanju svečanosti, premijer Plenković oštro je uzvratio premijeru. Naime, Zoran Milanović izjavio je u medijima kako je premijer „huškao branitelje iz šatora na njegovog oca“. Andrej Plenković mu je žestoko odgovorio : „*On nastavlja iznositi laži. Ja sam njegova oca sreo jednom slučajno u centru grada i on se meni došao javiti. Nikada nisam spominjao njegova oca. On je imao potrebu spominjati moju majku usred kampanje u kojoj je odmah poražen. On je već toliko laži iznio da to postaje njegova konstanta i na to sam mislio kad sam spominjao tvrdi kohabitaciju. Današnje me izjave ne iznenađuju. Moja je majka ugledna liječnica, a on se našao nju komentirati. To je razlika u karakteru, normalnosti, kućnom odgoju i samom tkivu svakog čovjeka i političara*“ (dnevnik.hr, 2020).

Nakon tvrde kohabitacije, svečanosti obilježavanja operacije „Bljesak“, još jedno medijsko prepucavanje premijera i predsjednika nastalo je zbog predsjednikove izjave u kojoj kritizira Bugarsku zbog njezinog sukoba sa Sjevernom Makedonijom „*Ovo što sada službena politika jedne članice radi Sjevernoj Makedoniji je ulazak u intimni prostor. Da se traži od jedne aspirantice da u udžbenicima povijesti svoju nacionalnu genezu definira onako kako to radi susjedna država. Tome ću se aktivno suprotstavljati. Ako ti je cilj da uništiš slabijega od sebe samo zato što je slabiji, to nikada ne završi dobro*“ (index.hr, 2020). Premijer Plenković, naravno komentirao je izjavu predsjednika : „*Zanimljivo mi je to promatrati. Vidim da je i ovaj huškač s Pantovčaka komentirao da neki huškaju. Nakon njegovih izjava o Bugarskoj zabilježena su dva incidenta protiv bugarskih državljana u Hrvatskoj. Mislim na Milanovića*“, (index.hr,2020). Nije ni zaostao odgovor predsjednika koji je glasio : „*Hrvatski predsjednik vlade ide okolo i lupeta ko baba na placu o neakvim napadima na Bugare*“ (index.hr,2020). Sukob između premijera i predsjednika obilježen je nizom uvreda s jedne i druge strane. Politička komunikacija u Hrvatskoj svela se na prepucavanja i vrijeđanja koje su u javnosti dočekane kao neozbiljne i neprihvatljive za visoke dužnosnike zemlje. Retorika Zorana Milanovića je izravna i žestoka, a koristi ju najčešće u svim verbalnim obračunima s političkim protivnicima. S druge strane premijer Andrej Plenković djeluje smireno. Portal Dnevnik.hr (2021) objavio je članak pod naslovom „*Što stoji iza svađe dva najveća ega u Hrvatskoj: "Moramo si postaviti pitanje zašto to rade? Što žele da mi ne vidimo?"*“ (dnevnik.hr, 2021). Premijer i predsjednik u svakom obraćanju javnosti se međusobno prepucavaju. Zato ne čudi činjenica da građani imaju nisko mišljenje o premijeru i predsjedniku.

Sociolog Renato Marić za portal *Dnevnik.hr* komentirao je prepucavanje najviših dužnosnika zemlje : “ *Na prvi pogled, ali samo na prvi pogled, vidimo besplatan show program najviših dvojice najviših dužnosnika u Hrvatskoj*”...“*Zrak nam se naplaćuje. Zašto bi nešto bilo besplatno? Prema tome, platit ćemo to...*“(dnevnik.hr, 2021). Gordana Vilović, profesorica s Fakulteta političkih znanosti također je komentirala politički spektakl premijera i predsjednika : „*Sigurno može izgledati kao predstava jer se mnogi uveseljavaju predstavama predsjednika i premijera*“ (dnevnik.hr, 2021).

Politika i politička komunikacija u Hrvatskoj se,može reći svela na vrijeđanja i prepucavanja dužnosnika. Premijer Plenković i predsjednik Milanović u bilo kojem retoričkom dvoboju bit će izjednačeni jer će građani biti podijeljeni ovisno o tome koji im se stil više sviđa i kojeg su političkog opredjeljenja. Stil Andreja Plenkovića je više sofisticiran i kultiviran, a stil Zorana Milanovića je više „žargonski“. Međutim, stalna nadmetanja i prepucavanja u medijima predsjednika i premijera mogu dovesti do toga da izgube kredibilitet ozbiljnih političara koji bi mogli upravljati kriznim situacijama.

Slika 2. Predsjednik Zoran Milanović i premijer Andrej Plenković, Izvor: večernji.hr

Uspoređujući članke novinskih portala, nailazimo na činjenicu da su svi članci sukoba premijera i predsjednika senzacionalistički, što podupire tvrdnju kako su politička prepucavanja postale glavna tema jedne države. Politička komunikacija svodi se na vrijeđanje, optuživanje, laži i klevete koje se svakodnevno prenose putem medija.

HRVATSKA BEST OF MILANOVIĆ I PLENKOVIĆ

Plameni jazavac, šmrkavac, piroman... Donosimo kompilaciju najživopisnijih uvreda kojima se međusobno časte hrvatski predsjednik i premijer

Piše Srna Bijuk, 12. svibnja, 2021. @ 21:32 KOMENTARI

1min.

Slika 3. Primjer članka napisan na portalu dnevnik.hr Izvor: dnevnik.hr

Plenković žestoko odgovorio Milanoviću: Imamo predsjednika koji je licemjer

VIJESTI | Autor: N1 Hrvatska | 28. tra. 2021 13:34 > 19:11 | 13 komentara

Slika 4. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu N1, Izvor: N1

HRVATSKA SLIČNI SU U JEDNOJ STVARI

Što stoji iza svađe dva najveća ega u Hrvatskoj: "Moramo si postaviti pitanje zašto to rade? Što žele da mi ne vidimo?"

Piše Barbara Golja, 14. svibnja, 2021. @ 15:38 KOMENTARI

6min.

Slika 5. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu Dnevnik.hr, Izvor: Dnevnik.hr

NOVA RUNDA VERBALNOG RATA

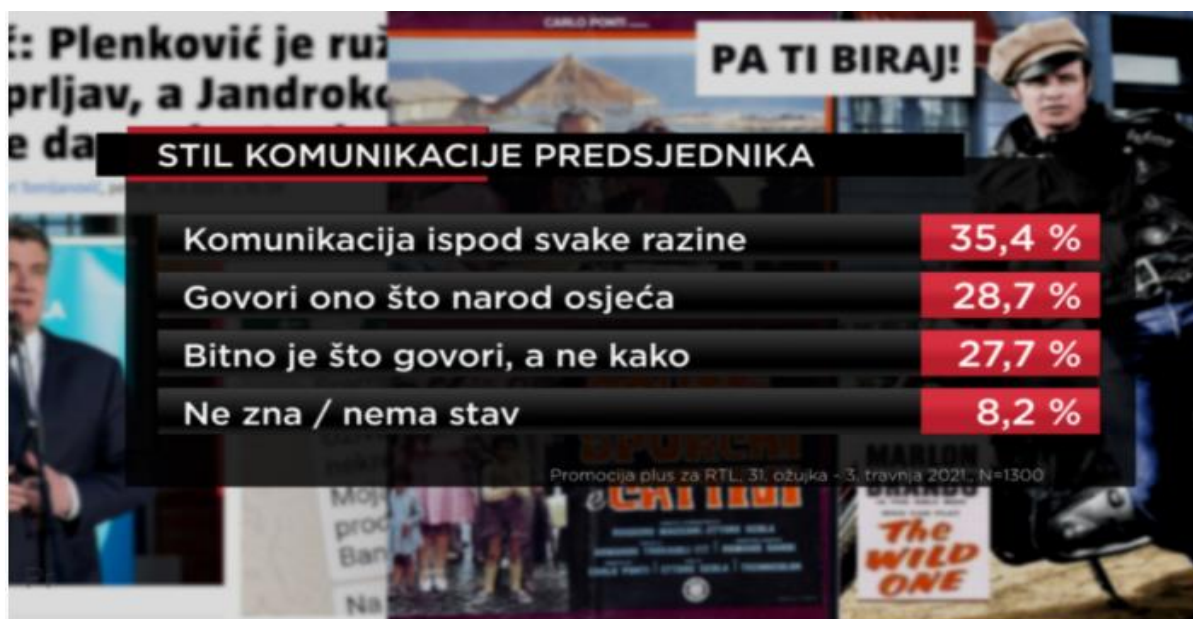
Milanović još jednom spustio Plenkoviću na Facebooku: Vidiš kako i mi divljaci znamo pratiti gradivo

Autor: B. S. ■ Zadnja izmjena 08.05.2021 22:19 ■ Objavljeno 08.05.2021 u 22:18

Slika 6. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu Tportal, Izvor: Tportal.hr

Veliku anketu među građanima provela je N1 televizija, u kojoj su se građani mogli izjasniti o tome koje su teme najviše zanima građane. U velikom istraživanju, prenosi Jutarnji list, sukob premijera i predsjednika primijetilo je čak 64,2% građana, a samo njih 7,7% smatra da je tema prioritarna za društvo općenito. Kako preni Jutarnji list, anketa je pokazala da za većinu građana sukob na relaciji Banski dvori Pantovčak je dio političkog „folklor“ ili svađa između dva velika „ega“ (jutarnji.hr, 2021).

Agencija Promocija plus za RTL televiziju napravila je veliko istraživanje o tome što građani misle o sukobu predsjednika Milanovića i premijera Plenkovića na temu Vrhovnog suda. Osim samog sukoba, u velikoj anketi za RTL Televiziju, građani su se izjasnili o stilu komunikacije predsjednika države Zorana Milanovića. “ Unatoč podršci koju mu daju u ovom sukobu – najviše ispitanih odnosno 35 posto ljudi misli da predsjednik komunicira ispod svake razine. Iduća skupina su 28 posto onih koji vjeruju da predsjednik govori ono što narod misli i osjeća. 27 posto smatra – bitno je što govori, a ne kako to iznosi, dok 8 posto ne zna ili ne želi odgovoriti. “ , piše RTL (RTL.hr, 2021).

Slika 7. Rezultati ankete provedene od strane agencije Promocija plus za RTL Televiziju, stav građana o stilu komunikacije predsjednika Milanovića, Izvor: RTL.hr

Izravna, direktna i „žestoka“, takva je upravo retorika predsjednika države Zorana Milanovića. U svibnju 2021. godine opet se dogodio verbalni rat dvojice dužnosnika. Naime, kako i premijer i predsjednik koriste fraze u svojim javnim nastupima, tako one nisu ni ovaj put izostale. Naime, kako prenosi Večernji list, premijer Andrej Plenković kazao je kako „*Milanović prodaje boze*“, (večernji.hr, 2021). Javnost je bila zainteresirana za značenje riječi „boze“, te je nekoliko medija prenijelo podrijetlo i značenje riječi „boza“.

SVADA I DALJE TRAJE

Znate li što je zapravo boza i kakvo značenje ima u frazama koje spominju Milanović i Plenković?

Slika 8. Primjer naslova članka na portalu Večernji list, Izvor: večernji.hr

Nakon ove žestoke prozivke, koje je premijer uputio predsjedniku, nije izostao ni predsjednikov odgovor. Zoran Milanović odgovorio je premijeru u svom stilu : *” On je krkao boze i gusti sa šlagom,a ja sam pio pivo i viski. I kremšnite je krkao“* (net.hr,2021). Na press konferenciji nakon žestokog odgovora predsjednika države, premijer Plenković je kazao sljedeće: *„Ne znam što je prevarant danas govorio, jer smo imali puno posla. Važno je da Vlada Republike Hrvatske kao zaduženi akter za pravosuđe, kao akter vlasti koji se brine o pravosudnom sustavu...“* (N1.hr,2021) .

HRVATSKA JEZIČNI SAVJETNIK

"Milanović prodaje boze": Znete li što je boza koju je više puta spomenuo premijer Plenković?

Slika 9. Primjer naslova članka na portalu Dnevnik.hr, Izvor: dnevnik.hr

U listopadu prošle godine, došlo je do još jednog sukoba i javnog prozivanja na relaciji premijer-predsjednik. Kako navodiportal Index.hr (2020), Milanović je prisustvovao svečanoj sjednici povodom Dana grada Samobora te je nakon toga komentirao političku situaciju u zemlji. Naime, predsjednik države komentirao je napad na Markovu trgu te kako navodi portal Index.hr (2020) kazao kako poziva premijera da kaže što je mislio kada je rekao da *“ on sije mržnju“*(index.hr.,2020).

Predsjednik države nastavio je komentirati premijera Andreja Plenkovića, nadodavši *„Još jednom želim ponoviti da je ovo grozno i muškarci s 22 godine trebaju znati što rade. Prije svega, žrtve napada su policajac koji je ustrijeljen i koji je na svu sreću živ i ova dva policajca koja su pucala na njega. To je poanta priče, a ne da sad imamo opet seansu naricanja od muškarca od 50 godina da je možda on bio meta. Gledam ga i čudim se“* (index.hr, 2020).

U svojoj izjavi novinarima povodom Dana grada Samobora, predsjednik Milanović još jednom se žestoko obrušio na premijera Plenkovića. Milanović je kazao kako je upravo on učinio sve od prvoga dana da je spriječi. Te nadodao: *"ali onda je gospodin Plenković otišao u Bruxelles.*

U onim zgradama se nikada ne otvaraju prozori, tako da se komešaju čudni plinovi, ljudima se zna malo i u glavi zavrtjeti: Istresao se i rekao sve što mu je palo na pamet. Uključujući i to da sam ja 2016., treći put pitam, rekao – što? Što sam rekao i kako je to otvorilo mržnju?", ponovio je, te zaključio kako je Plenković netko tko "do jučer pojma nema, a danas se svima prijeti i riga vatru kao plameni jazavac" (index.hr,2020).

„Plameni jazavac“ tjednima je bio glavna tema sukoba premijera i predsjednika, a mediji su cijelo vrijeme pisali senzacionalističke naslove, dok je javnost po tko zna koji put, bila podijeljena.

Milanović: Plenković riga vatru kao plameni jazavac

Index Vijesti, Hina
17.10.2020.

Slika 10. Primjer nalova članka na temu sukoba premijera i predsjednika, Izvor: index.hr

MILANOVIĆ O PREMIJERU

‘On je narikatelj, paž i plameni jazavac. Prijetnje? Ako nisi u stanju živjeti s tim pritiskom, idi mami!’

Neka Plenković objasni na što je to mislio kad je rekao da sam ja 2016. godine posijao mržnju i agresiju, rekao je Milanović

Slika 11. Primjer naslova članka na temu sukoba premijera i predsjednika, Izvor :Jutarnji list.hr

Premijer Andrej Plenković na konferenciji za medije koja se održala 14. svibnja 2021. dao je podršku svom kandidatu Davoru Filipoviću, ali se osvrnuo i na upit novinara u vezi intenziviranja sukoba zbog kampanje između njega i predsjednika države, prenosi portal Večernji list (2021). Premijer je o intenziviranju sukoba odgovorio : „Trebali ste napraviti njegovu kompilaciju uvreda drugima. Jedinu zadaću koju ima jest sipati salve uvreda. Tako se normalni ljudi ne ponašaju. Imam odgovornost odgovoriti na to jer inače ćemo ušutkati cijelu naciju. To nije prepucavanje, imate nekog tko ima agendu vrijeđanja. Jučer plače da ne smijemo objaviti priopćenje o citatima gospođe Đurđević, a onda ušutkava. Mi odgovaramo primjereno onome što čujemo i kako nas se napada. – Da sve ovo što slušate od Milanovića mjesecima govorim ja, vilama bi nas istjerali iz Banskih dvora, zapalili bi Gornji grad, bombe bi nam tamo letjele kroz prozor. Imate isključivu i licemjernu ljevicu koja šuti jer joj paše da netko napada HDZ. To je ta jadna i kukavička javnost. Mi nismo tu da šutimo“ (vecernji.hr,2021).

DAO PODRŠKU FILIPOVIĆU

Plenković: Da sve ovo što slušate od Milanovića govorim ja, bombe bi nam letjele kroz prozor

- To nije prepucavanje, imate nekog tko ima agendu vrijeđanja - rekao je Plenković o sukobu s Milanovićem

Slika 12. Primjer naslova članka o sukobu premijera i predsjednika, Izvor: vecernji.hr

6. RASPRAVA

Metodom analize sadržaja analiziran je sukob premijera Andreja Plenkovića i predsjednika Zorana Milanovića. U ovom istraživanju uzeti su primjeri nekoliko političkih prepucavanja između dvojice državnih dužnosnika. Medijski spektakl obuhvaća i verbalnu i neverbalnu stvarnost. Na temelju analiziranih članaka dolazimo do zaključka kako su i mediji svojim senzacionalističkim i spektakularnim naslovima pridonijeli ovom sukobu i praćenju verbalnog rata između premijera i predsjednika. Mediji imaju ulogu informiranja javnosti, ali se u ovom radu pokazalo da mediji imaju vodeću ulogu u spektakularizaciji političara. Primjeri senzacionalističkih naslova na portalima analizirani su i naslovljeni u radu. Naslovi članaka portala Index.hr, Dnevnik.hr, NET.hr potkrepljuju spomenute izjave.

Govornički stil Zorana Milanovića pomalo je odmjerjen i bahata, te pun žargonizama. Politički rat s premijerom Plenkovićem za sada je zasigurno obilježilo njegov mandat. U svojim nastupima i odgovorima premijeru Andreju Plenkoviću nerado koristi žargonizme, figure misli te figure diskursa. Premijer Andrej Plenković u svojim medijskim istupima ostavlja dojam smirenog i dobrog retoričara. Iako je i Zoran Milanović veoma dobar retoričar, moglo bi se kazati kako premijer ostavlja dojam smirenijeg i odmjerjenijeg političara.

Pokretač većine sukoba koje nastaju na relaciji predsjednik-premijer je Zoran Milanović. I prije nego li je od strane hrvatskih građana izabran za predsjednika Republike, Milanović je bio sklon verbalnim napadima i uvredama upućenih suparnicima. Tada su mediji to tumačili kao političku nezrelost, odnosno nesposobnost da vodi državu i bude predsjednik stranke. Na izborima za predsjednika države, građani su ga izabrali te su smatrali da je politički sazreo i da neće više imati takve istupe u javnosti. Predsjednikove izjave, koje su konfliktne, u nekim važnim trenucima nanose štetu i za njega ali i za građane Republike Hrvatske. Predsjednikovo predstavljanje u medijima i komuniciranje s javnošću je uvredljivo i neprilično, ali i puno licemjera. Premijer Andrej Plenković s druge je strane hladniji, od svih političara on najviše komunicira, ali uglavnom ima hladan i nadmen ton.

Diskurs političara formira se na temelju više čimbenika. Neki od čimbenika su ideologija, religija, samoprezentacija te njegov karakter. Karakter predsjednika države je prema analizi metode sadržaja pomalo bahat i drzak. I premijer i predsjednik skloni su medijskim spektaklima, ne govoreći jedan o drugome. Mediji vole zanimljive i dramatične priče, pogotovo ako se radi o političarima koji su na visokim dužnostima. Politička komunikacija u Hrvatskoj se pretvara u „reality show“. Politika koja ima funkciju vođenja države i njezinog uređenja, u našoj državi postaje predmet senzacije i humora. Kroz ovu analizu sukoba premijera i predsjednika države pokazalo se to da između političara, medija i društva postoji koherencija s čim se postiže medijski spektakl. Postizanjem medijskog spektakla, konstruira se novo društvo nazvano postmodernost. U ovom radu, analizom članaka na temu sukoba premijera i predsjednika dolazimo do zaključka da mediji i društvo rado kreiraju medijski spektakl. Platforme poput *Facebook-a* i *Twittera* doprinijele su razvoju širenja društvenog spektakla.

ZAKLJUČAK

Politička komunikacija diljem svijeta značajno se razvila putem društvenih medija. Promjene su očite i u smislu društvenih praksi i temeljnih tehnoloških alata: one uključuju infrastrukturu na kojoj se odvija politička komunikacija, značajnost njezinih učinaka i navike njezinih praktičara. Nekoliko ovih napretka koristilo je globalnoj demokraciji. Platforme poput Twittera, YouTubea i Facebooka bile su u središtu komunikacije i organizacije. Nove komunikacijske tehnologije dodavale su mnoštvo sredstava pomoću kojih se politička komunikacija razvijala. Politička komunikacija može se, na mnogo načina, opisati kao neprestano natjecanje koje se odvija u medijima. Iako se ono što nazivamo "medijima" uvelike promijenilo u posljednjih desetak godina. Prema Guy-u Debordu, pojam robe, u svom marksističkom smislu, prešao je u naprednom kapitalizmu u oblik spektakla. Neprestano smo bombardirani slikama iz masovnih medija da su naši životi vlastita stvarnost te da su isprepleteni sa slikama koje vidimo. Cilj ovog diplomskog rada bio je prikazati medije i društvo spektakla, ali i na temelju analize sadržaja u praksi prikazati medije, politiku i društvo. Premijer Andrej Plenković i predsjednik države Zoran Milanović u posljednje vrijeme prave pravi medijski spektakl. Ne smijemo uzeti u obzir samo medije nego cjelokupni krug koji čini spektakl, a to su mediji, političari i društvo. Premijer Andrej Plenković, vidjeli smo u analizi sadržaja vrlo argumentirano iznosi svoje stavove i nudi objašnjenja. Premijer dobru argumentaciju temelji na činjenicama, podacima, definicijama, pozivanju na autoritete te na poznavanju zakonodavstva. Zaključno, u njegovom se slučaju u diskursu nerijetko mogu pronaći retoričke smicalice. S druge strane, predsjednik Milanović koristi „žargonizme“ te nerijetko u svojim se nastupima koristi ironijom i poslovicama.

Treba uzeti u obzir da je ova analiza samo dio velikog opusa njihove javne i političke komunikacije. Ovakva javna i politička komunikacija zasigurno će se suvremenim odmakom i strujom novih političkih snaga mijenjati. Zaključno, društvo, mediji i politika su podložni promjenama. U društvu u kakvom trenutno živimo, spektakl je obilježje današnjeg svijeta. Iako bi zaista političari trebali pripaziti na način komunikacije i načina kako se ophođenja prema javnosti.

LITERATURA

KNJIGE

1. Debord, G. *Society of the Spectacle*. London: New edition, Rebel Press 1992
2. Debord, G. *Društvo spektakla & komentari društvu spektakla*. Zagreb : Arkzin, 1999
3. Edelman, M. *Konstrukcija političkog spektakla*. Zagreb: Politička kultura, 2003
4. Füredi, F. *Politika straha : s onu stranu ljevice i desnice / s engleskog preveo Tonči Valentić*. Zagreb : Izdanja Antibarbarus, 2008
5. Kellner D. *Celebrity diplomacy, spectacle and Barack Obama*, *Celebrity Studies*, 2010
6. Kellner, D. *Media Propaganda and Spectacle in the War on Iraq: a Critique of U.S. Broadcasting Networks*, *Cultural Studies / Critical Methodologies*, 2004
7. Hromadžić, H. *Medijska konstrukcija društvene zbilje : socijalno-ideološke implikacije produkcije medijskog spektakla*. Zagreb : AGM, 2014
8. Škarić, I. *Argumentacija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, 2011.

ZBORNICI RADOVA

1. Hromadžić, H. (2013). 'Politika, društvo spektakla i medijska konstrukcija realnosti', *Politička misao*, 50(2), str. 60-74. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/103954> (Datum pristupa: 08.07.2021.)
2. Kellner, D. 2017. Preface: Guy Debord, Donald Trump, and the Politics of the Spectacle. In: Briziarelli M. & Armano E (eds.), *The Spectacle 2.0*. London:. University of Westminster Press. DOI: <https://doi.org/10.16997/book11.a> (Datum pristupa: 8.07.2021.)
3. Lalić, D. (2013). 'Retorika premijera Milanovića: od demokratskoga do ekskluzivnog govora', *Političke analize*, 4(13), str. 23-30. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/142220> (Datum pristupa: 25.08.2021.)

ČLANCI

1. Kellner, Douglas. 2008. *Medijska kultura i trijumf spektakla*. *Europski glasnik*. Godište XIII., br. 13: 261-281.

INTERNETSKI IZVORI

1. Preuzeto sa: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/predsjednik-rh-zoran-milanovic-o-koloni-sjecanja-u-vukovaru-628055.html> (Datum pristupa 4.08.2021.)
2. Preuzeto sa: <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/25-obljjetnica-vojno-redarstvene-operacije-bljesak---603687.html> (Datum pristupa 10.08.2021.)
3. Preuzeto sa : <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/milanovic-o-okucanima-zds-i-plenkovicevoj-majci-vojnoj-lekarki-trebalo-bi-prestati-zapomagati-zbog-stvari-prije-4-godine> / Datum pristupa 10.08.2021.)
4. Preuzeto sa: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/novo-istrazivanje-otkriva-koje-teme-su-u-lipnju-najvise-zanimale-gradane-ali-i-kako-stoje-politicari-i-stranke-15086690> (Datum pristupa 12.08.2021.)
5. Preuzeto sa: <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/4009748/tko-je-u-pravu-a-tko-u-krivu-u-ratu-predsjednika-milanovica-i-premijera-plenkovica-oko-vrhovnog-suda-donosV> imo-rezultate-ekskluzivnog-istrazivanjajesgSGgsSSpreuSzet o sa <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49240> (Datum pristupa 15 .06.2021.)
6. Preuzeto sa <https://jezikoslovac.com/word/f5l8> (Datum pristupa 15.06.2021.)
7. Preuzeto sa <https://hyperallergic.com/313435/an-illustrated-guide-to-guy-debords-the-society-of-the-spectacle/> (Datum pristupa 15.06.2021.)
8. Preuzeto sa <https://thedangerousmaybe.medium.com/commentary-on-debords-the-society-of-the-spectacle-chapter-1-37b2e105614a> (Datum pristupa 5.07.2021.)
9. Preuzeto sa <https://thedangerousmaybe.medium.com/> (Datum pristupa 5.07.2021.)
10. Preuzeto sa https://www.cram.com/essay/Example-Of-The-Political-Spectacle/FJRJMCUHZVU#google_vignette (Datum pristupa 16.06.2021.)
11. Preuzeto sa <https://www.politico.eu/article/this-political-spectacle-extremism-us-shakespeare-clinton/> (Datum pristupa 10.08.2021.)
12. Preuzeto, sa <https://vlada.gov.hr/o-vladi/clanovi-vlade/clanovi-vlade-128/andrej-plenkovic/19495> Datum pristupa (11.08.2021.)
13. Preuzeto sa <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49512> (Datum pristupa 13.08.2021.)
14. Preuzeto sa: <https://hr.n1info.com/vijesti/uskoro-uzivo-andrej-plenkovic-sazvao-press-konferenciju/> Datum pristupa (30.08.2021.)
15. Preuzeto sa :<https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/sto-je-boza-koju-je-spominjao-andrej-plenkovic---651471.html> Datum pristupa(30.08.2021.)

16. Preuzeto sa: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/on-je-narikatelj-paz-i-plameni-jazavac-prijetnje-ako-nisi-u-stanju-zivjeti-s-tim-pritiskom-idi-mami-15025906> Datum pristupa (30.08.2021.)

17. Preuzeto <https://www.vecernji.hr/vijesti/plenkovic-o-sukobu-s-milanovicem-to-nije-prepucavanje-on-ima-agendu-vrijedanja-1492458> (Datum pristupa 30.08.2021.)

POPIS SLIKA

1. Slika 1. Predsjednik države Zoran Milanović i premijer Andrej Plenković, Izvor: www.dnevnik.hr
2. Slika 2. Predsjednik Zoran Milanović i premijer Andrej Plenković, Izvor: www.vecernji.hr
3. Slika 3. Primjer članka napisan na portalu dnevnik.hr Izvor: www.dnevnik.hr
4. Slika 4. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu N1, Izvor: www.N1.hr
5. Slika 5. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu Dnevnik.hr, Izvor: www.dnevnik.hr
6. Slika 6. Primjer članka o sukobu premijera i predsjednika napisan na portalu Tportal, Izvor: www-tportal.hr
7. Slika 7. Rezultati ankete provedene od strane agencije Promocija plus za RTL Televiziju, stav građana o stilu komunikacije predsjednika Milanovića, Izvor: www.RTL.hr
8. Slika 8. Primjer naslova članka na portalu Dnevnik.hr, Izvor: www.dnevnik.hr
9. Slika 9. Primjer nalova članka na temu sukoba premijera i predsjednika, Izvor: www.index.hr
10. Slika 10. Slika 10. Primjer nalova članka na temu sukoba premijera i predsjednika, Izvor: www.index.hr
11. Slika 11. Primjer naslova članka na temusukoba premijera i predsjednika, Izvor : www.jutarnji.list.hr
12. Slika 12. Primjer naslova članka o sukobu premijera i predsjednika, Izvor: vecernji.hr